

Hudba – Obraz – Poezie: Cesty Alberta Breiera

Výtvarné umění a hudba se mohou setkávat na různých úrovních. Německý skladatel a zároveň amatérský sinolog **Albert Breier** (1961) se ve své knize *Die Zeit des Sehens und der Raum des Hörens* (J. B. Metzler Verlag, Stuttgart – Weimar, 2002, ISBN 3-476-45266-2) zabývá pozoruhodnými analogiemi u dvou sobě značně vzdálených kultur: na základě dlouhodobého pozorování a důvěrné znalosti obou oblastí klade rovnítko mezi čínské malířství a evropskou symfonickou hudbu – jakoby se jednalo o stejnou myšlenku, která se na různých kontinentech projevila v odlišných podobách.

V čínské civilizaci hrála rozhodující úlohu sféra vizuální – písmo a obraz, zatímco v Evropě to bylo mluvené slovo. Geograficky vzdálené kultury tvoří spolu komplementární celek a navzdory všem odlišnostem vykazují zajímavé shodné rysy. Čínský malíř zaplňuje scenerii množstvím postav, zachycených při různých činnostech či vytváří panorama krajiny, po níž oko putuje složitými cestami. Evropský skladatel vytváří rozměrnou partituru, v níž jsou rovněž mnoha desítkám lidí předepsány různé činnosti. Výsledkem je hudební scenerie – imaginární prostor, otevírající se prvním tónem, vymezený nejvyššími a nejnižšími zvuky, a uzavírající se dozněním tónu posledního.

Společnými znaky jsou také velké měřítko, vytváření rozměrných celků ze samostatných částí, „melodičnost“ linií, velkoryse rozmáchlé tvůrčí gesto.

Paralely zde však zdaleka nekončí. Čínské malířství má i svého Beethovena – byl jím Huang Binhong (1864-1955), který i po svém oslepnutí pokračoval v tvorbě. Už předtím si vypěstoval osobitý, zdánlivě neobratný naivistický styl, který si dokázal udržet i bez zrakové kontroly.

Knihou ovšem není nějakou typicky uměnovědnou záležitostí a zdaleka se nezabývá pouze čínským malířstvím. Je dílem hudebního skladatele, který má nadprůměrný rozhled a dotýká se řady dalších oblastí: literatury, filosofie, poezie a zejména současné hudby, o kterou jde autorovi nejvíce.

Albertovy vlastní kompozice jsou více než klasickými hudebními vzory poznamenány právě čínskou krajinomalbou. Obvykle jsou to rozsáhlé celky, připomínající rozvinuté svitky tušových maleb – s mnoha jemnými a těžko postřehnutelnými detaily i s plochami „mluvící prázdnoty“. Hlavní roli v nich hraje odvíjení času, poněkud odlišné od ostatní hudby. Breierův rytmus je pružný, nemá ostré kontury – podstatné je cítění vnitřního pulsu, který je více biologický než mechanický. Po Mortonu Feldmanovi, k němuž má ze „starých mistrů“ určitě nejbližší, zdědil oblibu klasických nástrojů. Vlivy evropské hudby jsou však v Breierových skladbách těžko vystopovatelné – pokud jsou zde vůbec, pak jsou k nepoznání přetaveny. Tak jeho sextet pro klavír, violoncello, bicí, housle, flétnu a klarinet *Der Weg und die Zeit* („Cesta a čas“) často, byť velmi zastřeně, odkazuje k Johannesu Ockeghemovi (1425?-1495), mistru vlámské polyfonie – spíše však použitím podobně „nevýrazných stavebních elementů“ než konkrétními názvy. Toto téměř dvouhodinové dílo představuje okouzlené putování tajemnými krajinami: pralesy i pustinami, světlem i stínem. Skladba vychází z nejhlubších tónů koncertního Bösendorferu (kdy člověk může tyto tóny pod rozsahem normálního klavíru vůbec slyšet?), postupně se posouvá do jasnějších a světlejších poloh a vede do míst po takovém začátku neočekávaných. Je to dílo malých kontrastů ve smyslu evropské hudební tradice, zato velmi jemných valérů, ve smyslu čínské tušové malby. Atmosférou však odkazuje také k druhému Breierovu inspiračnímu zřídlu – tím je ruská poezie „stříbrného věku“, zejména pak Osip Mandelštam a Marina Cvětajevová. Jejich zjiřtenost a tragika se promítá do barev hudebního toku, který rozhodně není nějakou „chinoisérií“ – laciný orientalismus či plytká „meditativnost“ je Breierovi naprosto cizí. Koneckonců to dokazuje i jeho vlastní poezie:

A žádná cesta a žádný obraz nevede ke zpěvu.

To bylo ...

Štěrk, balvany, skalní stěny; neprůchodnost.

Tma. Ucho se napíná.

Čekání na zvuky. Nejprve jen pro čekajícího, který se při tom v nehybnosti proměňuje. Náhle: změna, zlepšení sluchu.

Na kameni mech, jako chmýří, jako kožíšek.

(Nový zpěv, úryvek z rukopisu)

Hudba Alberta Breiera se nehlásí k žádnému z aktuálních proudů, ani nepředstavuje žádnou odnož tradicionalismu. Stojí kdesi mimo, stejně jako skladatel sám, žijící v poklidné Postupimi, nepatří do žádné zájmové skupiny současného hudebního života. Přestože si v mládí vydobyl respekt jako fenomenální pianista, opustil slibnou kariéru interpreta a věnuje se plně tvorbě, v níž se zabývá především problémy hudebního času: „Odpovědi na hudební otázky mohou být dány pouze hudbou a sděleny jen těm, kdo jsou ochotni naslouchat.“